

شار له شیعری عه‌بدوڼلا په‌شیدو به‌نموونه له شیعری (هه‌ولیر له یه‌کی شوباتا)

محمد مهد خدر مه‌لود

په‌شی یه‌که‌م

به‌دریژایی میژوو و کولتوری ژياندا شار وهک ناوهندیکی کومه‌لگ و سمندری بازرگانی و سیاسی له هه‌ر ناوچه‌یکې دونیادا بوویت، هه‌ر شاره و تاییه‌تمه‌ندییته‌ی خوی هه‌بووه. جگه له بوونی په‌یوه‌ندی نیوان شار و گوند و شار و شاریش، شه‌ر و شوږ و هیرشبردن و کاولک‌اریش جزیره‌ملانیییه‌کی دیکه‌ی خه‌لکه جیاخوازه‌کانی شاره‌کانی سده‌ی ناوهراس‌ت و سده‌ی هاتنی مه‌سیحه‌په‌تن. شار وهک زیندو شوینی ژیانیش بڼ شیعری شاعیران بوونه‌ته بابته و هه‌وین و چنده‌ما ده‌قی شیعریش بڼ نه‌مړمان کولتوریکی دوه‌لمه‌ندی بواری نه‌ده‌بی و هونه‌ریبه، له میژووی دروست بوون و نه‌شومانکردنی شاره‌گوره‌کانی دونیادا شاکاری گوره‌ی داهیت‌رانی مه‌زنیش ده‌خوینینه‌وه... بویه هه‌ر له نیو کوچه و کومه‌لانه‌کانی هسینا و یزان، دبلن و لهندن و پاریس و سانت پیرترسپورگ و کیف و موسکو و واشنتون و نیورک و قامیره و به‌غدا و به‌سره و ته‌سمبول و ... تد. شاکاری مزن و ده‌قی داهیت‌رانی شاعیران ده‌بینین. نه‌و ده‌قانه‌ش تاییه‌تمه‌ندیییه‌کیان هه‌یه و له ده‌قی دیکه‌ی خوی شاعیره‌کان جیاوازن، نه‌م خوینده‌ه‌شمان بڼ شیعره‌کانی په‌شیری له سزنگه‌ی نه‌وه‌په‌...

پیشوو جیاپه‌...

لای پوشکینی روس، شار جوانی وکارگه و به‌ری رهنجی جوتیاره چه‌وساوه‌کانه، شار هیزی له بن‌هاتووی شوږشگیر و روشنی‌رانه دژ به‌قیسه‌رن شار شاژنیکي وهک (ناتالیای) شوخ و شه‌نگه... شار و روژنامه و چاپ و چاپخانه و کوری گه‌رمی نه‌ده‌بی و میزی شوه‌انی ټاهنگ و سما و جوانیبه‌... شار شیعری نازادی و سروودی سهر‌فرازیبه. هه‌رو لای ویتمانی نه‌مه‌ریکیش شار به‌های جوانی مروف و کاری نیو کارگه‌کان و جوانی کولانه‌کان و رازاوه‌یی گه‌رکه‌کان و قانونی سوزانییه‌کانه... به‌رزی شار لای ویتمان له دیدکای شیعره‌کانی به‌ره‌ه‌ک‌شه‌لانی فه‌لک هه‌لده‌چی، هه‌موو ژووره‌کان به‌ ژووی نافه‌رته سوزانییه‌کانشه‌وه روویان له ناسمانه‌... بڼ نمونه له دیوانه شیعریه‌کی والت ویتمانا (لاسکه‌گه‌لا) جوانییه‌کانی شار و شاعیر و شار جوانتر ده‌خویننه‌وه، هه‌روهک چوینش له (گوله‌به‌دکانی) بؤدلیر و (ویزانه خاکی) ټیلویت و شیعره‌کانی پوشکین به‌ تاییه‌تیش رومانه شیعری (یه‌فگنی ټونگیان‌دا جوانییه‌کانی شار، ناشوب و ویرانه‌یی... شاعر و شار ده‌خویننه‌وه. شاعر و شار له نه‌ده‌بیاتی کوردیشدا پیش عه‌بدوڼلا په‌شوی کولتوریکی دوه‌لمه‌ندی شاعریمان هه‌یه هه‌ر له شاکاری (مهم و زینی) نه‌حمدی خانیه‌وه که‌باگراوه‌ندی شاره‌کانی چه‌زیره و بو‌تانی تیندا ده‌بینریت تا بینه‌توه نیو باگراوه‌ندی شیعره‌کانی نالی سهر‌ده‌می ژپانی له سلیمان‌ی و حوکمرانیته‌ی باباندا... هه‌روا له سده‌ی بیستیشدا به‌راوردکردنی باگراوه‌ندی شیعره‌کانی گورانی مزن، نه‌وانه‌ی له سلیمان‌ی و موسکو نوسراون، خوینته‌ی وریا و رهنج‌گری شاره‌زا هه‌ست ده‌کن کارگیری شار و پیکه‌ته‌ی ژپان تیندا له نیو شیعره‌کانیان رهنگی داوته‌وه.

نه‌م بابه‌ته (شاعر و شار) یا (شاعیر و شار)

له به‌رامبه‌ر بوونی شاره‌کانی جزیره و بو‌تان و سلیمان‌ی و کوییه و پاشان نه‌سته‌نبوله. نه‌سته‌نبول بینین و ژپان و گوره‌رانی کاتی شاعیرانی نه‌وسا جزیره‌کارگیریه‌کی هه‌بووه. له شیعری نوی کوردیشمان هه‌ر له گورانی شاعیره‌وه تا عه‌بدوڼلا په‌شویوه، شار تاییه‌تمه‌ندیته‌ی به‌ شیعره‌کانیان له‌خشیوه، شیعره‌کان گورانی نیو سلیمان‌ی و موسکو و جیاوازه له شیعره‌کانی گورانی هه‌روامان و که‌شته‌کی... هه‌مدیس شیعره‌کانی عه‌بدوڼلا په‌شویوه هه‌ولیر جیاوازه له شیعره‌کانی عه‌بدوڼلا په‌شویوه موسکو و نه‌ورویا.

گوره‌ری په‌شوی و مه‌زنی شیعره‌کانی په‌شوییش له‌وه‌دایه که شاعیریکی نه‌توه‌یی و خاوه‌ن بابه‌تی شیعری هونه‌ری به‌رزه. باس و شروقه‌ ده‌راره‌ی (شار و په‌شویه)، شار و نه‌فراندنی شیعری ده‌گریته‌وه... له قوناعه‌کانی ژپانی شاعیره‌ای په‌شویه و له به‌ره‌مه‌کانیدا هه‌ولیر به‌ چه‌ندین شیوه و جزیره‌ها توخمی شیعری خوی بینیه‌ته‌وه، دیمه‌نه‌کانی نه‌م شاره، که‌سه‌کانی کاره‌سات و رووداوه‌کانی، جوانییه‌کانی، دزیوی و روژانی ماته‌مینی، بوونه‌ته میژوویی نه‌فراندنی شیعری... په‌شوی به‌و میژووه گه‌ر له سهره‌تای ته‌منی شاعیره‌یته‌ی په‌شویدا دروست بووب، نه‌وا له شاعر (هه‌گه‌ی ده‌نگ و باس) دا له 13/3/1971وه زور به‌ روونی سهره‌تاکه‌ی سهر هه‌لده‌ات دا دواي شیعری به‌رده‌شمان (هه‌ولیر له یه‌کی شوباتا)، توه‌وری شار و شاعیر... له وه‌په‌نیدا خوینته‌ر و شروقه‌کان و رهنج‌گرانی شیعری کوردی نه‌و راستییه‌یان بڼ دهره‌که‌ویت که په‌شوی شاعر پابه‌ندبوونی کومه‌لی کوردستانیه و خه‌می نه‌و خه‌می خه‌لکه، جوانییه‌کانی شیعری نه‌و له جوانییه‌کانی کوردستان و هه‌ولیره‌وه سهری هه‌لداوه.

په‌شوی له شاری مژگه‌وت و ده‌رزه‌وه بڼ یه‌کی شوبات. نه‌م بابه‌ته شیعریه‌ بڼ میژووی شاعر

په‌شوی شاعیر پابه‌ندبوونی کومه‌لی کوردستانیه و خه‌می نه‌و خه‌می خه‌لکه، جوانییه‌کانی شیعری نه‌و له جوانییه‌کانی کوردستانه‌وه سهری هه‌لداوه

نوسینی عه‌بدوڼلا په‌شوی میژوویکی دور و دريژه و له 15/3/1971 وده‌دست پیده‌کات و تا نه‌مړی شیعری نه‌و به‌ چه‌ند حالت و قوناعدا تیده‌په‌ریت... ده‌گری بڼ شیوه‌یه‌ی خواره‌وه چریان بکینه‌وه:

یه‌که‌م: قوناعی شیعره‌کانی هه‌ولیر
دوهم: قوناعی مژگو
سییم: قوناعی (هه‌ولیر له یه‌کی شوباتا)
نه‌م سین قوناعه‌ی سنی قوناعی شیعری په‌شوی بڼ نه‌و شیعره‌ای که‌وا شار و هه‌ولیر بوونه‌ته هه‌وینیان...

نه‌و شیعره‌ای که‌ بابه‌ت و هه‌وینیان له هه‌ولیره‌وه وهرگرتوه و شیعری نه‌ویان

پیشوو جیاپه‌...

لای پوشکینی روس، شار جوانی وکارگه و به‌ری رهنجی جوتیاره چه‌وساوه‌کانه، شار هیزی له بن‌هاتووی شوږشگیر و روشنی‌رانه دژ به‌قیسه‌رن شار شاژنیکي وهک (ناتالیای) شوخ و شه‌نگه... شار و روژنامه و چاپ و چاپخانه و کوری گه‌رمی نه‌ده‌بی و میزی شوه‌انی ټاهنگ و سما و جوانیبه‌... شار شیعری نازادی و سروودی سهر‌فرازیبه. هه‌رو لای ویتمانی نه‌مه‌ریکیش شار به‌های جوانی مروف و کاری نیو کارگه‌کان و جوانی کولانه‌کان و رازاوه‌یی گه‌رکه‌کان و قانونی سوزانییه‌کانه... به‌رزی شار لای ویتمان له دیدکای شیعره‌کانی به‌ره‌ه‌ک‌شه‌لانی فه‌لک هه‌لده‌چی، هه‌موو ژووره‌کان به‌ ژووی نافه‌رته سوزانییه‌کانشه‌وه روویان له ناسمانه‌... بڼ نمونه له دیوانه شیعریه‌کی والت ویتمانا (لاسکه‌گه‌لا) جوانییه‌کانی شار و شاعیر و شار جوانتر ده‌خویننه‌وه، هه‌روهک چوینش له (گوله‌به‌دکانی) بؤدلیر و (ویزانه خاکی) ټیلویت و شیعره‌کانی پوشکین به‌ تاییه‌تیش رومانه شیعری (یه‌فگنی ټونگیان‌دا جوانییه‌کانی شار، ناشوب و ویرانه‌یی... شاعر و شار ده‌خویننه‌وه. شاعر و شار له نه‌ده‌بیاتی کوردیشدا پیش عه‌بدوڼلا په‌شوی کولتوریکی دوه‌لمه‌ندی شاعریمان هه‌یه هه‌ر له شاکاری (مهم و زینی) نه‌حمدی خانیه‌وه که‌باگراوه‌ندی شاره‌کانی چه‌زیره و بو‌تانی تیندا ده‌بینریت تا بینه‌توه نیو باگراوه‌ندی شیعره‌کانی نالی سهر‌ده‌می ژپانی له سلیمان‌ی و حوکمرانیته‌ی باباندا... هه‌روا له سده‌ی بیستیشدا به‌راوردکردنی باگراوه‌ندی شیعره‌کانی گورانی مزن، نه‌وانه‌ی له سلیمان‌ی و موسکو نوسراون، خوینته‌ی وریا و رهنج‌گری شاره‌زا هه‌ست ده‌کن کارگیری شار و پیکه‌ته‌ی ژپان تیندا له نیو شیعره‌کانیان رهنگی داوته‌وه.

نه‌م بابه‌ته (شاعر و شار) یا (شاعیر و شار)

له به‌رامبه‌ر بوونی شاره‌کانی جزیره و بو‌تان و سلیمان‌ی و کوییه و پاشان نه‌سته‌نبوله. نه‌سته‌نبول بینین و ژپان و گوره‌رانی کاتی شاعیرانی نه‌وسا جزیره‌کارگیریه‌کی هه‌بووه. له شیعری نوی کوردیشمان هه‌ر له گورانی شاعیره‌وه تا عه‌بدوڼلا په‌شویوه، شار تاییه‌تمه‌ندیته‌ی به‌ شیعره‌کانیان له‌خشیوه، شیعره‌کان گورانی نیو سلیمان‌ی و موسکو و جیاوازه له شیعره‌کانی گورانی هه‌روامان و که‌شته‌کی... هه‌مدیس شیعره‌کانی عه‌بدوڼلا په‌شویوه هه‌ولیر جیاوازه له شیعره‌کانی عه‌بدوڼلا په‌شویوه موسکو و نه‌ورویا.

گوره‌ری په‌شوی و مه‌زنی شیعره‌کانی په‌شوییش له‌وه‌دایه که شاعیریکی نه‌توه‌یی و خاوه‌ن بابه‌تی شیعری هونه‌ری به‌رزه. باس و شروقه‌ ده‌راره‌ی (شار و په‌شویه)، شار و نه‌فراندنی شیعری ده‌گریته‌وه... له قوناعه‌کانی ژپانی شاعیره‌ای په‌شویه و له به‌ره‌مه‌کانیدا هه‌ولیر به‌ چه‌ندین شیوه و جزیره‌ها توخمی شیعری خوی بینیه‌ته‌وه، دیمه‌نه‌کانی نه‌م شاره، که‌سه‌کانی کاره‌سات و رووداوه‌کانی، جوانییه‌کانی، دزیوی و روژانی ماته‌مینی، بوونه‌ته میژوویی نه‌فراندنی شیعری... په‌شوی به‌و میژووه گه‌ر له سهره‌تای ته‌منی شاعیره‌یته‌ی په‌شویدا دروست بووب، نه‌وا له شاعر (هه‌گه‌ی ده‌نگ و باس) دا له 13/3/1971وه زور به‌ روونی سهره‌تاکه‌ی سهر هه‌لده‌ات دا دواي شیعری به‌رده‌شمان (هه‌ولیر له یه‌کی شوباتا)، توه‌وری شار و شاعیر... له وه‌په‌نیدا خوینته‌ر و شروقه‌کان و رهنج‌گرانی شیعری کوردی نه‌و راستییه‌یان بڼ دهره‌که‌ویت که په‌شوی شاعر پابه‌ندبوونی کومه‌لی کوردستانیه و خه‌می نه‌و خه‌می خه‌لکه، جوانییه‌کانی شیعری نه‌و له جوانییه‌کانی کوردستان و هه‌ولیره‌وه سهری هه‌لداوه.

په‌شوی له شاری مژگه‌وت و ده‌رزه‌وه بڼ یه‌کی شوبات. نه‌م بابه‌ته شیعریه‌ بڼ میژووی شاعر

ناهم‌تم

گماروی شاره‌که‌م بدات

تا همج نه‌بی

خوشیستی خوم تيم بگات!

دوژمنانی شار و ولات کین؟ نه‌وانه‌ن که هه‌ولیر و کوردستانیان وهک خاک داگیرکردیوون به‌ نیازی سهر کوکتردنی نازادخوازان و ملکه‌چکردنی شاعیران بوون، له به‌رامبه‌ر گمارو‌دانی شار و داگیرکردنی خاکدا په‌شوی په‌یامی ناوا بینیه‌وه:

چاکتر وایه

نه‌م وشه‌په

چه‌که‌می دوژمن بس‌رپه‌توه، وهک فلج‌ه‌ین.

نه‌ویان نه‌و قوناعه شیعریه‌ی په‌شویه که وهکو میژوویی بلاوکردنه‌وه‌ی شیعری له 15/3/1971 وده‌دست پی ده‌کات، ده‌نا وهکی دیکه له شه‌سته‌کانی سده‌ی رابردوو نه‌م قوناعه هه‌وینی چه‌ند شیعریکی شاعیره و له سهره‌تای خه‌فتاکانه‌وه له شیعره‌کانی سهره‌لده‌ات تا نه‌و قوناعه ده‌خاينه‌تیت که به قوناعی موسکو نازوه‌دمان کردوه. له هه‌ر دوو قوناعی شیعری شاعیردا قوناعی هه‌ولیر تاییه‌تمه‌ندیییه‌کی له‌وه‌دایه که‌وا شاعیر ژپانی هه‌ر له هه‌ولیر به‌سره‌ر دووه و به‌یکه‌مین شیعری بلاوکراده‌ی به‌ گویزه‌ی کو شیعری (پشت له نه‌واو روو):

له‌سیه‌ری خومان ترساین

چاویان هه‌بوو دار و دیوار

ده‌میان هه‌بوو دار و دیوار

بلام نیمه‌ یاخی بووین و

نه‌فره‌تمان کرد له خه‌لکی شار

نه‌فره‌تمان کرد له خه‌لکی شار

میژووی نوسینی نه‌م ده‌قه شیعریه 27/12/1970یه، وپرای بوونی هه‌ر دوو دلدار، قاره‌مانیکی دیکه‌ش له نیو ده‌قه‌که بوونی هه‌یه که نه‌ویش (شاره)، نه‌و قاره‌مانه رولی به‌ کرۆکه ده‌گریت ودری دوو دلداری (دوو قاره‌مانی) نیو ده‌قه‌که‌یه... دژیک ته‌واوی پالتایی جووله‌ی هه‌ر دوو قاره‌مانه‌کی داگیر کردوه، نه‌وانیش نه‌وانی خاوه‌ن په‌یام نه‌فره‌ت ده‌کن له: (مه‌چکه، که‌ دار و دیوار، له خه‌لکی شار، دور دهرؤن تا له سووچیکا به‌یکه‌ بگن و کورت و مه‌چکه‌ بپسینن. خبات و تیکوشانی شاعیر له پیناو نازادی و به‌خته‌وه‌ردیایه، شه‌و و شیعری نه‌و بڼ تیکه‌یشتن و گه‌یاندنی په‌یامی شاعر و داهیتانه له نیو دار و دیواری شار و راسپوینینه‌کاندا و دژ دوژمنانی شار و ولاته:

هه‌ر وشه‌په‌ن

وهک دیمکه‌کی ناری بالدار

وهک نوردیه‌یک نانی بالدار

نه‌فری له‌بکنه‌که‌وه بڼ بکنه‌ی

نه‌مه په‌یامی نه‌وسای قوناعی (هه‌ولیر و په‌شویه)، نه‌و په‌یامه له کرپوه) له شیعری (له بیرت ناکم 1965) ی دیوانه شیعری فرمیستک و زام – چاپی (1967) ده‌دست پیده‌کات و له شیعری (کن بی له‌من ماندوتتر بی – 1973) ته‌واو ده‌بی.

سهره‌تای قوناعی موسکوی په‌شوییش له شیعری (نه‌گه‌ر هاتی ته‌نیا وهره – 11/9/1973) له شاری فه‌رټوینزی سؤقیه‌تی جارن ده‌دست پیده‌کات، خودی ده‌قی شیعره‌که‌ش یه‌که‌م به‌ره‌می بلاوکراده‌ی دیوانه شیعری (شه‌و نیبه‌ خه‌نوتان پیوه نه‌بینم) و به‌چه‌ندین ده‌قی دانسقه‌ی شیعری که هه‌وینیان هه‌ولیر و موسکویه وهک شار و زیندی بوون و ژپان ده‌بن به‌ نه‌موونیتیکی دیکه‌ی شیعری بڼ خودی په‌شوی.

عبداللا شاعر

2 – هه‌ژاری و بیکاری شاری دهرؤزن چاپخانه‌ی پر ناماژن بڼ گه‌رمی کار و زوری بیکاران.

3 – سهر‌به‌ستی و نازادخوازی شاری دانیشتوری ناوگر، شاری تینوو بڼ ماچی جه‌ژنه‌ پیروژه... ناماژن بڼ نازادی به‌ربه‌ست بوونی مروف.

4 – ناماژان و ره‌قیبانی دلداری له نیو دیزی شیعره‌کانما شار بتناسی. سهر‌باری نه‌م چه‌ند ناماژه‌یه دوو ناماژه‌ی دیکه‌ش ده‌خوینینه‌وه:

1 – شاری مژگه‌وت... وهکو کلیسه‌ بوو ناماژن بڼ نایینزای نیسلامی و مه‌سیحی له‌و شاره‌دا.

2 – شاری حه‌مه، چورچه، جومعه، کسؤ، چوار شیتی ناوداری هه‌ولیر بوون، هه‌ر یه‌که‌مان تاییه‌تمه‌ندیته‌ی خوی هه‌بوون نه‌وسا به‌شیک بوون له کولتوری هه‌ولیر... کولتوریش هه‌میشه له تاییه‌تمه‌ندیته‌ی دروست ده‌بی، له سیما و خاسیه‌تیک که ناسنامه‌یکه‌ی بی ببه‌خشش، با پیکه‌وه شیعری (پرسپاریک‌ی) په‌شوی بخوینینه‌وه:

له‌یامه
ساز، کوتایی شه‌ستوشه‌ش بوو
شار، مه‌چکه‌ بوو

زستان، بازنیکی ره‌ش بوو
ټواره بوو

من هه‌ستم کرد به‌ تنگی‌ شار...
توش هه‌ستت کرد به‌ تنگی‌ شار،

دور رژیشتین...
له‌ سووچیکا پیک گه‌یشتین.

ره‌نگ بزراک، هه‌ناسه‌ سوار،
بڼ نه‌ویه‌ تا:

که‌شف ده‌کات که پینوایه نه‌و به‌هاو روانیتانه روژی له روژان ده‌بی به‌ چه‌کی زرگاربوون. له‌و چیرۆکانه (شیلکاش 1894، شه‌ویکی پایزی 1894، ټیترراگیل 1898).

قوناعی دووم، بریتییه له‌و روژمان و شانؤامانه‌ی که پخله‌وات و به‌رده‌وشتییه‌کانی ناو چه‌ماوه‌ری روسی هونه‌ریانه به‌ره‌سته ده‌کات. نه‌م به‌ره‌مانه‌ تال و لیل و واقیعین. قاره‌مانانی نه‌م به‌ره‌مانه هه‌ول دده‌ن کاروباران بفه‌لسفینن و بکه‌ونه ری تا ده‌گه‌نه‌ مانای ژپان. سؤزداری له‌گه‌ل نه‌و خه‌لکه‌دا ده‌کات وهکو له (زه‌لکاو 1902) دا دیاره، به‌لام له (هاولاتیانی خومار 1902) دا و له (گه‌لی هاوینه 1905) دا رهنج‌یان لیده‌گریت و ته‌وسیان پیده‌کات.

ره‌خنه‌گران پینانویه که باشتترین به‌ره‌مه‌کانی گورکی له قوناعی سییه‌می دایه که له باری میزاجییه‌وه هیدی تر بووه. نوسینه‌وه‌ی ژپاننامه‌ی خوی و بیره‌وه‌رییه‌کانی له‌مه‌ر

مه‌کسیم گورکی، ژپان و به‌ره‌مه‌کانی

سواره صیاح

مه‌کسیم گورکی ناوی نه‌ده‌بی نه‌لیکسی بیشکوفه. گورکی روماننوس و شانؤامانه‌نوسیکی روسیه. له‌سالی 1868 له یه‌کیک له شاره‌کانی روسیا (نیژنی نیگروډ) له دایک بووه و سالی 1936 کوچی دوا‌یی کردوه. ماکسیم له سهر‌ده‌می مندالییه‌وه دایک و باوکی له‌ده‌ست دواوه و سهر‌پرشتی کردنه‌کی که‌وته نه‌ستوی بابه‌گه‌وره‌ی که پیاویکی به‌خیل و تووره‌بوو. له‌ته‌منی نو سالییدا خه‌ریکی کارکردن بوو بڼ ماوه‌ی سنی سال له دوکانیکی پیلاو شاکردی کرد، به‌لام په‌وهی زه‌ختیکی زور که له‌و دوکانه‌وه له‌سری بوو هه‌لات و کاره‌کی جیپه‌یشت. نه‌و بڼ ماوه‌ی ده‌سال ناچار بوو هه‌موو کاریکی

وهک چیشت لیټان و قاپ شورین و نان فروشی ته‌جره‌به‌ بگات. ماکسیم بڼ سهر‌تاسه‌ری روسیا سه‌فه‌ری کرد، هه‌ر بویه له‌نزیکه‌وه له‌گه‌ل ژپانی خه‌لک ناشنابوو و به‌ته‌واوی هه‌ستی به‌هه‌ژاری و دهره‌ده‌ری کرد و دواتر هه‌ر نه‌و شتانه له نوسراوه‌کانیدا رهنگی دایه‌وه. نه‌و له‌سالی 1892دا له‌روژنامه‌ی (تقلیس) دا یه‌که‌مین چیرۆکه‌کی خوی بلاوکرده‌وه. سنی سال دواتر له بلاوکردنه‌وه‌ی گو‌فاری مانگانه‌ی (دارایی روسی) له‌گه‌ل (فلا‌دیمیر کارولینکو) که لایه‌نگری چاکسازی بوو، ده‌ستی به‌هاوکاری کرد1898. ناو بانگی گورکی سنوره‌کانی روسیای به‌زاند و نه‌ورویاوه نه‌میریکاشی کرت‌وه. له‌سالی 1902 شانؤانامه‌ی (له‌قولاپه‌وه) له‌شانؤی هونه‌ری موسکو و شانؤانکی نه‌لمانایدا

نوسه‌رانی دی نیشانه‌ی خه‌ملینی فیکریه‌کانی نه‌وتویه که له به‌ره‌مه‌کانی سهره‌تایدا به‌دی ناکری. له‌م به‌ره‌مانه‌ش (مندالیتیم 1913، بیره‌وه‌ریم له‌گه‌ل ټولستوی 1919، بیره‌وه‌ری لایویه‌تیم 1923، بیره‌وه‌رییه‌کان 1925)، گرنکترین به‌ره‌مه‌کانی دیکه‌ی گورکی (شاری شه‌پتانی زهره، دایک، دوژمان، کولیزه‌کانی من و ...)، که رومان‌ی دایک یه‌کیکه له‌به‌ره‌مه هه‌ره گرنه‌که‌کانی گورکی و وهرگیدراره‌وته سهر زوریک له‌زمانه زیندوه‌وه‌کانی جیپهان.

سهر‌چاره‌کان

حمه‌ کریم عارف، ناو‌دارانی نه‌دوب، هه‌ولیر 2009

هانیه‌ سه‌فه‌ری، ژپاننامه‌ی بلیمه‌ته‌کانی جیپهان، وهرگیدرانی یوسف علی پور، سلیمان 2009